

ΑΡΧΙΜ. ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ ΠΕΠΟΝΑΚΗΣ
ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΑΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΘΗΒΩΝ, ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΥΛΙΔΟΣ
ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΙΟΥ

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ*

Στὸ κείμενο αὐτὸ θὰ ἐξετάσουμε τὸ ἴδιον θέλημα καὶ τὴν ποιμαντικὴ τοῦ ἀντιμετώπιση στὸ μυστήριό τῆς μετανοίας. Θὰ δοῦμε τὸν ρόλο τοῦ Πνευματικοῦ στὴν ἀναζήτηση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ καὶ στὴ σημασία τοῦ θελήματος τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὸν ἀγώνα τῆς «ἐν Χριστῷ» ζωῆς.

α) Ἡ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου σήμερα

Ζοῦμε σὲ μιὰ ἐποχή, στὴν ὁποία οἱ ἄνθρωποι αἰσθάνονται, ὅσο ἐλάχιστες φορὲς, τὴν ἔλλειψη τῆς ἀγιότητας, μόνον ποὺ δὲν καταλαβαίνουν ὅτι ἡ ἀγιότητα, ἡ συμμετοχή μας στὸ «Θεῖο», εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸ ποὺ μᾶς λείπει. Ἀναζητοῦμε στὴ ζωὴ μας κάτι, τὸ ὁποῖο θὰ ἀναπληρώσει τὴν ἔλλειψη τῆς πληρότητας τοῦ ἑαυτοῦ μας, τὴν ἔλλειψη τῆς ἀλήθειάς μας, καὶ θὰ μᾶς δώσει τὴν αἴσθηση ὅτι εἴμαστε ἀπόλυτοι καὶ αἰώνιοι.

Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς ἀρχίζει τὸ πρόβλημα ποὺ χαρακτηρίζει τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο. Σήμερα, δηλαδή, ὑπάρχει μιὰ ἀντίφαση μεταξὺ τῆς περατότητας, στὴν ὁποία εἴμαστε ἐντελῶς ἀφοσιωμένοι, καὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἀπολύτου. Ἀναζητοῦμε τὸ ἀπόλυτο, γιὰ νὰ τὸ εἰσαγάγουμε μέσα στὴ σχετικότητά μας. Γιὰ παράδειγμα, ὅλοι ἐμεῖς θέλουμε τὴν ἀγάπη μας νὰ εἶναι ἀπόλυτη, μὲ τὴν ἔννοια νὰ μὴν παρεμβάλλεται καμία κακία καὶ μίσος, θέλουμε τὴ λογικὴ μας ξεκάθαρη χωρὶς ἔχνος παραλογισμοῦ, τὴν ἐλευθερία μας ἀπόλυτη χωρὶς κανενὸς εἶδους δέσμευσης, τὴ γνώση ἀπόλυτη, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἴμαστε σχετικοί, τὴ ζωὴ χωρὶς θάνατο, ἐνῶ εἴμαστε φθαρτοί. Μὲ λίγα λόγια, θέλουμε νὰ

* Ὁμιλία σὲ σὺνάξη πνευματικῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κερκύρας, τὴν 4η Σεπτεμβρίου 2025.

δώσουμε στην πεπερασμένη φύση μας τὰ χαρακτηριστικά τοῦ «ἁκτίστου», ἀφί-
νοντας ὅμως τὸ «ἄκτιστο» ἀπ' ἔξω!

Αὐτὴ τὴν ἀναζήτηση τοῦ ἀπολύτου, βέβαια, τὴν ἔβαλε μέσα μας ὁ Θεός, γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ ἀναζητοῦμε Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μόνος ποὺ μπορεῖ νὰ δώσει στὸν ἄνθρωπο ὅλα ὅσα ἀναζητᾷ. Ἐμεῖς, ὅμως, ἀντὶ νὰ διψᾶμε Αὐτόν, ἀναζητοῦμε τὸ ἀπόλυτο ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ ἔτσι καταλήγουμε στὴν ἀνθρωποφαγία. Ζητᾶμε τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερία ἀπὸ κάποιον ποὺ δὲν εἶναι ἐλεύθερος· ζητᾶμε τὴν ἀπόλυτη γνώση ἀπὸ κάποιους ποὺ ἡ γνώση τους εἶναι σχετική· ζητᾶμε τὴν ἀπόλυτη ἀγάπη ἀπὸ κάποιον ποὺ εἶναι πολὺ τραυμα-
τισμένος καὶ πονεμένος, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς βοηθήσει.

Ἀναζητοῦμε, ἐπὶ τῆς οὐσίας, τὴν ἀγιότητα ἔξω ἀπὸ Αὐτὸν ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς τὴ χορηγήσει.

Ζῶντας ὁ ἄνθρωπος μέσα στὴ δίνη τῆς καθημερινότητας καὶ τῶν προβλη-
μάτων ποὺ αὐτὴ ἔχει, πολλὲς φορὲς δὲν ἀντιλαμβάνεται κἂν τὴν ἀσθένειά του, ἢ αὐτὸ ποὺ ἀντιλαμβάνεται, δὲν τὸ θεωρεῖ ἀσθένεια. Τότε, καὶ τὶς δια-
στρεβλώσεις ποὺ ὑφίστανται μέσα στὴ ζωὴ δὲν ἔχει τὰ κριτήρια νὰ τὶς ἀντι-
ληφθεῖ ὡς στρεβλώσεις. Στὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὸν Θεό, ὅλα τὰ πράγ-
ματα τὰ θεωρεῖ φυσιολογικά.

β) Ὁ Πνευματικὸς Πατέρας εἶναι προφήτης καὶ μυσταγωγός

Αὐτὸν τὸν μεπερδεμένο καὶ αὐτονομιμένο ἀπὸ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπο καλεῖται ὁ Πνευματικὸς πατέρας νὰ τὸν ὀδηγήσει μὲ ἀσφάλεια ἀπὸ τὴν ἐνοχὴ στὴ μετάνοια, στὴ χαρὰ καὶ στὴν πληρότητα. Ποιὸς καλεῖται, ὅμως, νὰ εἶναι ὁ Πνευματικὸς; Διότι, δυστυχῶς, δὲν εἴμαστε πολλὲς φορὲς στὴ σωστὴ προ-
οπτική, καὶ ἀντὶ νὰ ὀδηγήσουμε τοὺς πιστοὺς στὸν Χριστὸ καὶ στὴν ἀλήθειά Του τοὺς γεμίζουμε φόβο, ἐπιπλέον ἐνοχὲς καί, πολὺ φοβᾶμαι, πολλὲς φορὲς ἀκόμη τοὺς ὀδηγοῦμε καὶ στὴν πλάνη.

Ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος γράφει γιὰ τὸ Μυστήριό τῆς ἱερωσύνης, κατ' ἐπέκτασιν καὶ τῆς πνευματικῆς πατρότητας: «Ἐνας χριστιανὸς γίνεται πρεσβύτερος καὶ ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας ὅχι μὲ τὴν ψῆφο καὶ τὴ χειρο-
τονία ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο ἐπισκέπτεται ἐκεῖνον ποὺ τηρεῖ τὶς ἐντολές. Μὲ τὴ χειροτονία δὲν δέχεται ὁ χριστιανὸς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ ἔχει δεχθεῖ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θὰ πρέπει νὰ χειροτονεῖται»¹.

¹ Ἁγίου Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, *Περὶ Ἱερωσύνης*.

Χρησιμοποίησα τὸν λόγο αὐτὸ τοῦ Ἁγίου, ἐπεὶδὴ ἔχει παρατηρηθεῖ νὰ ζητᾶμε νὰ γίνουμε Πνευματικοί, ἐνὼ δὲν μᾶς ἔχει ἀγγίξει καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὸ Ἅγιο, θεωρῶντας ὅτι ἡ πνευματικὴ πατρότητα εἶναι κάποιου εἴδους ὀφίκιο. Ἦ, ἀκόμη χειρότερα, νὰ ζοῦμε ἑμεῖς, κληρικοὶ ὄντες, μέσα στὸν κόσμον τῶν ἐνοχῶν. Δὲν θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ διεξοδικὰ στὶς παρεκτροπὲς ποὺ παρατηροῦνται σὲ πολλοὺς «πνευματικοὺς πατέρες», ὅπως, γιὰ παράδειγμα, ὁ ἠθικισμὸς καὶ ἡ ἐμμονὴ στὴν ἐξέταση τῶν ἠθικῶν παρεκτροπῶν τῶν ἐξομολογουμένων, τοῦ γεροντισμοῦ, τῆς δεισιδαμονίας, τῶν ψεύτικων χαρισματιούχων καὶ τῆς δημιουργίας φοβισμένων ἀνθρώπων... Θὰ προτιμήσω νὰ προβάλω τὸν τύπον τοῦ καλοῦ ποιμένα, ὥστε αὐτὸ νὰ μείνει χαραγμένο.

Ὑπάρχει ἓνα καταπληκτικὸ κείμενο στὸ βιβλίο «Ἀναφορὰ στὴ Θεολογία τοῦ Γέροντος Σωφρονίου» καὶ θὰ ἤθελα δυὸ-τρὲς γραμμὲς νὰ διαβάσουμε, γιὰ νὰ δοῦμε λιγάκι τὸν ρόλο τοῦ Πνευματικοῦ καὶ πῶς ὁ Πνευματικὸς αὐτὸν τὸν ἀνθρώπο, ποὺ ἔρχεται μὲ τὸν πόνο του, μὲ τὰ προβλήματά του, μὲ τὴν ἀγνοία του, θὰ μπορέσει νὰ τὸν κατηχίσει.

«Ὁ πνευματικὸς ἔχει τὴν καρδιὰ ἐκλεπτυσμένη ἀπὸ τὴ μετάνοια καὶ τὴ συνεχῆ παράστασι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὁ νοῦς του κινεῖται ταυτόχρονα πρὸς τὸ βάθος καὶ τὸ ὕψος καὶ τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ τοῦ Κυρίου. Διανοίγεται στὸ πνεῦμα του “κόσμος ἀπεριγράπτου μεγαλείου: καὶ τὰ ζοφώδη βάθη τοῦ Ἄδου καὶ αἱ φωτοφόροι σφαῖραι τῶν οὐρανῶν”. Ἡ γνώσι τῆς ὁδοῦ αὐτῆς δίνει στὴ ζωὴ του σταθερότητα καὶ βαθιὰ εἰρήνη. Ὡστόσο, γιὰ νὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ συλλαμβάνει “τὸν ρυθμὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου ὅλων”, ποὺ προσέρχονται σ’ αὐτόν, ὀφείλει νὰ καταφεύγει ἀκατάπαυστα στὸν Θεὸ μὲ πονεμένη καρδιά· νὰ ἐκζητεῖ μὲ θερμὴν τὴν ἐπίγνωσι τοῦ θείου θελήματος καὶ λόγο κατάλληλον, γιὰ νὰ τὸ ἐκφράσει, ὥστε νὰ μεταδώσει ὠφέλεια καὶ ἔμπνευσι στοὺς ἀδελφούς του»².

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔρχεται στὸν Πνευματικὸ, ἔρχεται νὰ ἀκούσει λόγο Θεοῦ. Συμβαίνει ἑμεῖς νὰ κάνουμε ἀπλὰ μιὰ κουβέντα μαζί του, ποὺ μπορεῖ κι αὐτὴ νὰ εἶναι ὠφέλιμη, ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ θέλει ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ. Ἄρα, ἑμεῖς ὀφείλουμε νὰ εἴμαστε πάντοτε προσευχόμενοι τὴν ὥρα τοῦ Μυστηρίου καὶ νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν καθοδήγησι γιὰ τὸ πῶς θὰ τοῦ μιλήσουμε. **Ὀφείλουμε νὰ λειτουργοῦμε ὡς ἀληθινοὶ προφῆτες τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐνέπνεαν συσσεισμὸ μετάνοιας σὲ ὅσους προσέρχονταν σ’ αὐτούς.**

²Αρχιμ. Ζαχαρία Ζάχαρου, *Ἀναφορὰ στὴ Θεολογία τοῦ Γέροντος Σωφρονίου*, Τετὰ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου, Ἑσσεξ Ἀγγλίας 2000, σ. 195.

Αὐτὴ τὴ ζωὴ τῆς μετάνοιας κήρυξαν ὅλοι οἱ Προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μὲ κορυφαῖο τοῦ χοροῦ τὸν Τίμιο Πρόδρομο. Ὁ μέγας Ἰωάννης, ὁ Πρόδρομος τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸ προφητικὸ του χάρισμα, δημιουργοῦσε στὶς καρδιὲς ἐκείνων ποὺ τὸν ἄκουγαν σεισμὸ μετάνοιας καὶ καρδιακῆς συντριβῆς, ὁ ὁποῖος ἔκανε τὶς καρδιὲς τοὺς δεκτικὰς τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Ποῦ ἔγκειται, ὅμως, τὸ νόημα τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος; Ποιὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς προφήτης τοῦ Θεοῦ; «Προφήτης στὴν Καινὴ Διαθήκη δὲν εἶναι τόσο αὐτὸς ποὺ προλέγει τὰ ἐπερχόμενα ὅσο αὐτὸς ποὺ γνωρίζει τὸ μυστήριον τῶν ὁδῶν τῆς σωτηρίας γιὰ κάθε ψυχή. Αὐτὸς ποὺ προφέρει λόγους μὲ τὸ Πνεῦμα τῆς αἰώνιας καὶ ἀμετάθετης ἀλήθειας, τὴν ὁποία ἀποκάλυψε “ὁ ἐλθὼν καὶ πάλιν ἐρχόμενος Χριστὸς”»³.

Ὁ σκοπὸς, λοιπόν, τῆς προφητείας καὶ τὸ περιεχόμενό της ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴ δημιουργία τῶν ἀπαραίτητων πνευματικῶν συνθηκῶν, ὥστε νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου στὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐμεῖς ἔχουμε τὴν ἐντύπωση ὅτι προφήτης εἶναι μόνο ἐκεῖνος ποὺ προλέγει τὰ μέλλοντα καὶ ἀγνοοῦμε παντελῶς ὅτι προφήτης εἶναι ἐκεῖνος ποῦ, ἀφοῦ ἔμαθε ὁ ἴδιος τὶς ὁδοὺς τοῦ Κυρίου, μπορεῖ στὴ συνέχεια νὰ διδάξῃ αὐτὲς τὶς ὁδοὺς στὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ.

Χωρὶς τὴν καρδιακὴ συντριβὴ τῆς μετάνοιας εἶναι ἀδύνατο στὸν ἁμαρτωλὸ καὶ φίλαυτο ἄνθρωπο νὰ ἀντιληφθῇ τὴ θεραπευτικὴ παρουσία τοῦ Δημιουργοῦ. «Ἡ ὁδὸς τοῦ Κυρίου πρέπει νὰ προετοιμασθῇ καὶ νὰ διασαφηνισθῇ, γιὰ νὰ μπορέσουμε ἐμεῖς, ποὺ εἴμαστε σάρκες, νὰ ἀντιληφθοῦμε καὶ νὰ ἀναγνωρίσουμε τὴν ταπεινὴ καὶ φωτεινὴ παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ μὲ τὴν ἔλευσίν Του νὰ μεταποιηθῶμε σὲ πνευματικὲς ὑπάρξεις».

Ὅπως φαίνεται στὴ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Σωφρονίου: «γιὰ νὰ τελεσφορήσῃ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ μὴ “λικμήσῃ αὐτόν”, πρέπει ὁ ἀποδέκτης τοῦ λόγου νὰ εἶναι ἕτοιμος γιὰ θυσίες»⁴.

Ἐδῶ μιλάει γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔρχεται σ’ ἐμᾶς. Εἶναι πολὺ σημαντικὸ νὰ σφυγμομετρήσῃ ὁ Πνευματικὸς ποῦ βρίσκεται ὁ ἐξομολογούμενος: «Τί θὰ τοῦ πῶ; Θὰ τοῦ μιλήσω γιὰ τὴ μετάνοια, ἀλλὰ τί θὰ τοῦ πῶ γιὰ τὴ μετάνοια;

³Αρχιμ. Ζαχαρία Ζάχαρου, *Τὸ χάραγμα τοῦ Χριστοῦ στὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου*, Ἱερὰ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου, Ἑσσεξ Ἀγγλίας 2015, σ. 175.

⁴Αρχιμ. Ζαχαρία Ζάχαρου, *Ἀναφορὰ στὴ Θεολογία τοῦ Γέροντος Σωφρονίου*, Ἱερὰ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου, Ἑσσεξ Ἀγγλίας 2000, σ. 196.

Πῶς θὰ τὸν εἰσαγάγω μέσα στὸν κόσμον τῆς μετάνοιας; Πῶς θὰ τὸν κάνω νὰ δεῖ;». Τί λένε οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀγνοοῦν; «Δὲν σκότωσα». Ὡς τοῦ πεῖς, λοιπόν, ἀφοῦ δὲν σκότωσε;

Ἄς σταθοῦμε, ὅμως, νὰ δοῦμε ἐμεῖς ὡς Πνευματικοὶ τὸν ἑαυτό μας «πόσους σκοτώσαμε», δηλαδὴ πόσους περιφρονήσαμε! Πόσοι μέσα μας εἶναι σὰν ἀνύπαρκτοι; Μὲ πόσους ἔχουμε μιὰ διαφορὰ στὴ ζωὴ μας καὶ λέμε, «δὲν θέλω οὔτε νὰ τὸν δῶ»; Αὐτοὶ εἶναι πνευματικοὶ θάνατοι ποὺ ὑφίστάμεθα μέσα μας κι ἐμεῖς οἱ ἴδιοι νομίζουμε ὅτι δὲν σκοτώσαμε κανέναν. Ἄν, λοιπόν, ὁ Πνευματικὸς δὲν ἔχει κάνει αὐτὸ τὸ ταξίδι στὸν ἑαυτό του, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βοηθήσει τὸν ἐξομολογούμενον νὰ καταλάβει ὅτι μπορεῖ νὰ μὴν πῆρε τὸ ὄπλο καὶ νὰ πυροβόλησε, ἀλλὰ μέσα του οὐσιαστικὰ σκότωσε ὅσους ἀνθρώπους ἔχει καρδιακὰ ἀπομακρυσμένους.

«Ὁ Πνευματικὸς ἀγωνίζεται νὰ φέρει τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ σὲ ὅσους ἀπευθύνονται σ' αὐτόν. Ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι ὁ σπóρος τῆς αἰώνιας ζωῆς. Ὅταν γίνεαι δεκτός, διαπερνᾷ ὡς μάχαιρα τὴν καρδιὰ καὶ δὲν δίνει ἀνάπαυση, ὥσπου ἀναγεννήσει τὸν ὅλον ἄνθρωπο καὶ τὸν καταστήσει εὐθετο γιὰ τὴν οὐράνια Βασιλεία»⁵. Γιὰ νὰ μεταδώσει πνευματικὸ χάρισμα ὁ λόγος τοῦ Πνευματικοῦ πρέπει νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ πεπυρωμένη καρδιὰ ποὺ ἀγαπᾷ τὸν λαὸ καί, γεμάτη ἀπὸ βαθειὰ εὐσπλαχνία, προσεύχεται γι' αὐτόν.

γ) Ἡ παιδαγωγία τοῦ θελήματος

Πολλὲς φορὲς προσέρχονται σ' ἐμᾶς ἄνθρωποι ποὺ ζητοῦν νὰ μάθουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ στὴ ζωὴ τους. Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ γιὰ κάθε ἄνθρωπο εἶναι νὰ ἔρθῃ «εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας». Ὅμως οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἀναζητοῦν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἐννοοῦν κυρίως τί αὐτοκίνητο θὰ πάρουν, ποιὸν θὰ παντρευτοῦν, ἐὰν θὰ ἀγοράσουν σπίτι, καὶ ἄλλα αὐτῆς τῆς κατηγορίας. Ἔτσι, ἡ πρώτη δυσκολία εἶναι νὰ ἐντάξουμε τοὺς ἀνθρώπους στὴ σωστὴ προοπτική, ποὺ εἶναι ἡ ἐνεργοποίηση τῆς συνειδήσεως σὲ σχέση μὲ τὸν Θεό, σὲ σχέση μὲ τὸν πλησίον, ἀκομὴ καὶ σὲ σχέση μὲ τὸ περιβάλλον, ὅπως διδάσκει ὁ ἀββὰς Δωρόθεος στὰ *Ἀσκητικά* του⁶.

⁵ Ἀρχιμ. Ζαχαρία Ζάχαρου, ὁ.π., σ. 198.

⁶ Ἀββὰ Δωροθέου, *Ἔργα ἀσκητικά*, ἐκδόσεις «Ἐτομασία» Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Καρέα, 1991, σ. 133.

Ἐὰν ἡμεῖς δὲν ἔχουμε ἐκλεπτυσμένη τὴ συνείδηση ἀπὸ τὴ μετάνοια, ἔὰν ἡμεῖς δὲν ἔχουμε τὴν πείρα τῆς πυρακτωμένης καρδιάς, ποὺ ἀγαπᾷ τὸν ἄνθρωπο καὶ δὲν τὸν κατακρίνει, θὰ πέσουμε στὴν περίπτωση νὰ ὀδηγοῦμε τοὺς ἀνθρώπους σὲ «ἐκκλησιαστικά στερεότυπα» ποὺ στεροῦνται ζωῆς.

Χρησιμοποιοῦμε, γιὰ παράδειγμα, τὴ φράση «πρέπει νὰ κόψεις τὸ θέλημά σου». Ἀγνοοῦμε, ὅμως, τὴν πραγματικὴ ἐρμηνεία τῆς ἐκκοπῆς τοῦ θελήματος καὶ δημιουργοῦμε θύματα, ἀκόμη καὶ ἐγκλήματα τῆς δικῆς μας ἄγνοιας καὶ παρεκτροπῆς.

Ὅταν συνειδητὰ εἰσερχόμαστε στὴν «ἐν Χριστῷ» ζωὴ, εἰσερχόμαστε, γιὰ νὰ θυσιάσουμε αὐτὰ ποὺ μᾶς ἀρέσουν, ὄχι ἀπὸ ὑποτέλεια, ἀλλὰ γιὰ νὰ ὁμοιάσουμε μὲ τὸν Χριστὸ στὴν ταπείνωση. Λένε πολλοί: «Πρέπει νὰ νεκρώσουμε τὸ θέλημά μας». Αὐτὸ ἐρμηνεύεται ὡς ἑξῆς: Πρέπει νὰ μεταποιήσουμε τὸ θέλημά μας. Ἐπειδὴ, ἂν νεκρώσουμε τὸ θέλημά μας, δὲν θὰ εἴμαστε σωστοὶ ἄνθρωποι, γιὰ τὸν ἄνθρωπο τὸν χαρακτηρίζει ἡ ἐλευθερία, ἡ ὁποία ἐκφράζεται μὲ τὴ θέληση. Δὲν νεκρώνουμε τὸ θέλημα, ἀλλὰ ἀγιάζουμε τὸ θέλημά μας μὲ τὴν ἐλεύθερη τήρηση τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν. Ἐμπιστευόμαστε τὸν ἑαυτὸ μας σὲ ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, στὸν Γέροντα, ὄχι ἐπειδὴ ἡ λογικὴ μας εἶναι ἀσθενής, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔτσι μαθαίνουμε νὰ δεχόμαστε μέσα μας τὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν μας. Σπάει ἡ ἀτομικότητά μας, βρίσκουμε τὴν ἀγάπη καὶ πλατυνόμαστε πρὸς τὸν ἀδελφὸ καὶ πρὸς τὸν Θεό. Ὅχι γιὰ εἴμαστε ἀνάξιοι καὶ τὸ μυαλό μας εἶναι χαλασμένο, ἀλλὰ γιὰ ἀνοίγουμε τὴν καρδιά μας νὰ χωρέσει ὁ ἄλλος. Καὶ τότε τὸ θέλημά μας καθαίρεται. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο χωρὶς θέλημα δὲν ὑπάρχει, ἐπειδὴ τὸ δῶρο τῆς ἐλευθερίας ποὺ τοῦ χάρισε ὁ Θεὸς ἐκφράζεται μὲ τὸ θέλημα.

Τὸ θέλημα παιδαγωγεῖται, δηλαδὴ ἀπὸ φίλαντο γίνεται φιλάδελφο, ἄρα καὶ φιλόθεο. Ὅλη αὐτὴ ἡ διαδικασία τῆς ὑπακοῆς ἔχει ὡς σκοπὸ τὴν παιδαγωγίαν τοῦ γνωμικοῦ θελήματος, ὥστε νὰ μάθουμε νὰ χρησιμοποιοῦμε σωστὰ τὸ φυσικὸ θέλημα μὲ τρόπο ποὺ νὰ ὠφελεῖ καὶ ἄλλους. Ἐτσι, ὁ ἄνθρωπος ὁλοκληρώνεται πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι ἡ ἐνότητα τῶν πάντων.

Ὅταν ἡμεῖς βάζουμε τὸν ἑαυτὸ μας πάνω ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ χρησιμοποιοῦμε τὸ θέλημά μας, γιὰ νὰ πνίξουμε τὸν ἄλλο, γιὰ νὰ πλήξουμε τὸν ἄλλο, γιὰ νὰ μειώσουμε τὸν ἄλλο, τότε τὸ θέλημά μας εἶναι κακὸ. Γι' αὐτὸ θυμηθεῖτε τὰ λόγια τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ καὶ τοῦ ἀββᾶ Σισών⁷, ποὺ ἔλεγε ὅτι ἂν δὲν ἀξιω-

⁷ Βλ. *Τὸ Γεροντικόν, ἥτοι Ἀποφθέγματα Ἀγίων Γερόντων*, τοῦ Ἀββᾶ Σισών τοῦ μεγάλου, ἐκδ. Ἀστήρ, Ἀθῆναι 1960, ιγ', σ. 111.

θοῦμε νὰ θεωρήσουμε τὸν ἑαυτὸ μας ὑποκάτω πάσης τῆς κτίσεως, δὲν ἔχουμε καταλάβει τί εἶναι χριστιανός.

Ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ μεταποιήσουμε τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, τὰ πάθη μας δηλαδή, νὰ τὰ κάνουμε νὰ ὑπηρετοῦν τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἀδελφό, ἐπειδὴ ἔχουμε σκοπὸ νὰ γίνουμε ταπεινοί, παιδαγωγῶντας τὸ θέλημά μας.

Μιλᾶμε συχνὰ γιὰ τὴν ὑπακοή. Ἡ ὑπακοὴ μέσα στὴν Ἐκκλησία εἶναι κάτι πάρα πολὺ μεγάλο καὶ σπουδαῖο, ἀλλὰ δὲν τὸ καταλαβαίνουμε σωστά. Λέμε ὅτι ἡ ὑπακοὴ εἶναι κόψιμο τοῦ θελήματος, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό, διότι, ἐὰν κόψω τὸ θέλημά μου, δὲν ὑπάρχω ὡς ἄνθρωπος. Ὅταν, λοιπόν, λέμε ὑπακοή, δὲν ἐννοοῦμε τὴν ἐξάλειψη τοῦ φυσικοῦ μας θελήματος, ἀλλὰ τὴν παιδαγωγία τοῦ γνωμικοῦ θελήματος. Αὐτὸ ποὺ ἐπιθυμοῦμε εἶναι νὰ μεταποιήσουμε τὸ γνωμικὸ θέλημα ἀπὸ ἐγωκεντρικὸ σὲ ἀγαπητικὸ, φιλόθεο καὶ φιλάνθρωπο.

Ἡ ὑπακοὴ λοιπόν μέσα στὴν Ἐκκλησία, καὶ ἰδιαίτερος μέσα στὸν μοναχισμό, ἔχει θέση ζωτική. Γιατὶ δὲν κάνεις ὑπακοὴ ἀπὸ πειθαρχία οὔτε κάνεις ὑπακοή, ἐπειδὴ ἔμαθες. Οὔτε κάνεις ὑπακοή, ἐπειδὴ εἶσαι σὲ μιὰ συνθήκη καὶ δὲν μπορεῖς νὰ κάνεις ἄλλιως. Κάνεις ὑπακοή, ἐπειδὴ θέλεις νὰ βάλεις τὸν ἑαυτὸ σου ὑποκάτω πάσης τῆς κτίσεως, ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ἔκανε ὁ Χριστός. Ἐβαλε τὸν ἑαυτό Του ὑποκάτω πάσης τῆς κτίσεως. Ἐκεῖνος, στὸν ὁποῖο *«οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ»*⁸, ἀνέβηκε στὸν σταυρὸ καὶ δι' Αὐτοῦ ἀνακαινίσθηκε ὁλόκληρη ἡ κτίσις. Ὁλόκληρη! Ἀκόμη καὶ οἱ φυσικοὶ νόμοι διασαλεύθηκαν!

Θυμηθεῖτε τί λέει τὸ Εὐαγγέλιο γιὰ τὴν ὥρα ποὺ ὁ Χριστὸς παρέδωσε τὸ πνεῦμα Του: *«...Καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη... καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς»*⁸. Ἡ φυσικὴ τάξη θέλει οἱ πεθαμένοι νὰ εἶναι στὰ μνήματα. Πεθαμένος δὲν σηκώνεται ἀπὸ τὸν τάφο. Ὁ Χριστός, ποὺ ἔγινε *«ὑπὲρ τοῦ κόσμου μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ»*⁹, θέλει νὰ μᾶς πεί μὲ ὅλα αὐτὰ ὅτι δὲν ὑπέφερε οὔτε θυσιάστηκε, γιὰ νὰ εὐχαριστηθεῖ ὁ Θεὸς Πατὴρ, ἀλλὰ γιατί ἀγάπησε νὰ βάλει τὸν ἑαυτό Του ὑποκάτω καὶ τῶν δημιουργημάτων Του ἀκόμη. Αὐτὸ εἶναι μέγα Μυστήριον.

Πολλὲς φορὲς δημιουργοῦνται μεγάλοι πειρασμοί, τοὺς ὁποίους δημιουργοῦμε ἐμεῖς οἱ Πνευματικοί, ὅταν δὲν λειτουργοῦμε ὡς χαρισματικοὶ προφῆτες,

⁸ *Ματθ.* 27, 52-53.

⁹ *Φιλιπ.* 2, 8.

ὡς αὐτοὶ ποὺ βίωσαν καὶ γνωρίζουν τὶς ὁδοὺς τοῦ Κυρίου καὶ μυοῦν στὴ ζωὴ αὐτὴ ὅσους προσέρχονται σ' αὐτούς:

«Πάει ἓνα παιδί στὸν Πνευματικὸ καὶ τοῦ λέει π.χ. “ἀγαπῶ τὸ τραγούδι”, καὶ τοῦ λέει ὁ Πνευματικὸς: “Κοίταξε νὰ δεῖς, θὰ τὸ διώξεις αὐτό, γιατί ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἁμαρτήσεις”. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ πλῆττουμε τὸ φυσικὸ θέλημα, δηλαδὴ τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο καὶ ὄχι τὴν πιθανὴ κακὴ χρῆσις τοῦ γνωμικοῦ θελήματος.

»Λέμε σὲ ἓνα παιδί: “Ἐσὺ πρέπει νὰ γίνεις μοναχός”. Λέμε σὲ ἓνα ἄλλο: “Ἐσὺ πρέπει νὰ παντρευτεῖς καὶ νὰ πάρεις αὐτήν”. Βαρὶά πράγματα! Χτυπᾶμε τὸ φυσικὸ θέλημα καὶ στὴν περίπτωσι αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐκδηλωθεῖ ἐλεύθερα αὐτὸ ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ γιὰ τὴν πληρότητά του, ὅ,τι καὶ νὰ εἶναι.

»...Ὅταν λέμε λοιπόν ὑπακοή, ἐννοοῦμε τὴν παιδαγωγία τοῦ γνωμικοῦ θελήματος εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μπορέσει ὁ ἄνθρωπος νὰ περάσει στὴν μόνιμη δυνατότητα ἐλευθερίας ποὺ ἔχουμε, ἡ ὁποία συγκροτεῖ τὸ εἶναι, μεταφέροντας τὸ ὁμοούσιο διὰ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴν Ἁγία Τριάδα στὸν κόσμον, τὴν ἐλευθερία τῆς ἀγάπης. Ἐπομένως, βγαίνω ἀπὸ τὴ φιλανθρωπὴ χρῆσις τοῦ φυσικοῦ θελήματος γιὰ χάρι ἑνὸς ἄλλου ἀνθρώπου, ὄχι γιατί ἐκεῖνος ὅπωςδήποτε ξέρει τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ γιατί ἐγὼ ἔχω τὴν ἀνάγκη νὰ βγῶ ἀπὸ τὴ φιλαυτία μου. Καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ μαθαίνω νὰ θέλω ὅ,τι θέλω, ὄχι μόνο γιὰ χάρι μου, πράγμα ποὺ θὰ μὲ ἐκλείνε μέσα στὴ φυσικὴ μου ἰδιοτέλεια, ἀλλὰ γιὰ χάρι καὶ τῶν ἄλλων, καὶ ἔτσι προχωρῶ πρὸς τὴ συγκρότησι τοῦ ὁμοουσίου μεταξύ τῶν κτιστῶν ὄντων, χωρὶς νὰ καταστρέφεται ἡ φυσικὴ ἑτερότητα τῶν ὄντων διὰ τῆς ἀφίλαυτης ἀγάπης»¹⁰.

Κατὰ τὴν Ὁρθόδοξη ἀνθρωπολογία, δὲν ὑπάρχει ἀθέλητη σωτηρία. Τὸ ἀνθρώπινο θέλημα εἶναι ἀπαραίτητο καὶ δὲν καταργεῖται, ὅπως π.χ. στὸν Βουδισμό. Καὶ ἐνῶ τὸ φυσικὸ θέλημα δὲν καταργεῖται στὴν Ὁρθόδοξία, τὸ γνωμικὸ θέλημα παιδαγωγεῖται μέσῳ τῆς ὑπακοῆς. Ἡ χριστιανικὴ ὑπακοὴ ἀποτελεῖ ἐκπαίδευσι τοῦ γνωμικοῦ θελήματος πρὸς τὸ φιλάδελφο καὶ τὴ θεραπεία τῆς φιλαυτίας. Αὐτός, ἄλλωστε, εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς πνευματικῆς καθοδήγησης, τὸ ἔργον τοῦ Πνευματικοῦ στὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Λέει κάποιος: «Θέλω νὰ γίνω γιατρός. Δὲν μπορεῖ, λοιπόν, ὁ Πνευματικὸς νὰ μοῦ πεῖ, μὴ γίνεις γιατρός. Εἶναι τὸ φυσικὸ θέλημα αὐτό, ἂν μοῦ τὸ καταρ-

¹⁰ π. Νικολάου Λουδοβίκου, *Ἡ ἱστορία τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ*, Ἰ. Μ. Μ. Βατοπαιδίου, Ἅγιον Ὄρος, 2016, σσ. 272-273.

γίσει, θα πλήξει έμένα τον ίδιο ως ύπαρξη. Μπορεί, όμως, να μου καλλιεργήσει τον τρόπο της άσκησης της ιατρικής, ούτως ώστε μέσα στην έλευθερία αυτή του να ολοκληρώσω τον έαυτό μου να χωρούν και οι άλλοι. Να βγώ από τη φιλαυτία. Και με τον τρόπο αυτό να γνωρίσω τη μόνη δημιουργική μορφή έλευθερίας, ή όποια άσκειται τόσο από τον Θεό όσο και από τον άνθρωπο. Την έλευθερία ως άνοιγμα στον άλλο. Την έλευθερία να περιοχωρώ τους άλλους όμοουσώς.

Διότι ή έλευθερία μου είναι μια ελευθερία ή όποια, εάν προχωρήσει στον δρόμο του Θεού, θα γίνει μια έλευθερία όπου θα περιληφθούν όλόκληρη ή ανθρωπότητα, όλόκληρος ό κόσμος, ή όμοούσια ανθρωπότητα μέσα μου, προσφερόμενη στον Θεό και στους άλλους ανθρώπους. Εάν δέν υπάρξει αυτή ή μορφή έλευθερίας, τότε θα έχουμε μια μορφή έλευθερίας, την όποια ή φιλοσοφική παράδοση όνόμασε “θέληση για δύναμη”. Θα είναι μια έλευθερία, ή όποια θα σημαίνει ότι το μοναδικό ύποκείμενο στην Ίστορία είμαι έγώ. Και έδω αρχίζει ή παράνοια, έδω αρχίζει και ή κατάθλιψη άκόμη, ως συντριβή και άδιέξοδο αυτής της κίνησης προς τη φιλαυτία»¹¹.

Στη διδασκαλία του ό άγιος Σωφρόνιος έχει έναν φοβερό λόγο. Λέει: «Ό άνθρωπος με την ταπείνωση φθάνει στο μηδέν. Το μηδέν είναι ή “ύλη” που ό Θεός δημιουργεί όντα δικά Του»¹². Είναι άπίστευτος λόγος αυτός. Δηλαδή, να άποκτήσουμε ταπείνωση. Έναν λόγο λέγανε οι Άγιοι και σέ κράταγε για μια ζωή. Το δικό μας θέμα είναι πώς έμεις οι ίδιοι ως πνευματικοί πατέρες ζούμε σ’ αυτή την προοπτική, ώστε να βοηθήσουμε και τους ανθρώπους να φτάσουν αυτό το δημιουργικό μηδέν. Όχι στην έξαφάνιση του είναι μας, αλλά στη μεταμόρφωση του είναι μας, γιατί το θέμα δέν είναι να έξαφανίσουμε τὰ πάθη, τὰ πάθη είναι δυνάμεις της ψυχής. Το θέμα είναι να μεταμορφώσουμε τὰ πάθη.

Μέσα από αυτή την έρμηνευτική προοπτική πάνω στο ζήτημα του θελήματος και της έλευθερίας καλούμαστε κι έμεις, που είμαστε ποιμένες-προφίτες, να φέρουμε μέσα μας τη μακαριότητα που πηγάζει από τη γνώση της όδοϋ του Χριστού και να γίνουμε όργανα άναγωγής των ανθρώπων από τον Άδη, που δημιούργησαν με τὰ άντιπατικά πάθη τους, στη γνήσια χριστιανική

¹¹ π. Νικολάου Λουδοβίκου, *Η ίστορία της αγάπης του Θεού*, Ί. Μ. Μ. Βατοπαδίου, Άγιον Όρος, 2016, σ. 273-274.

¹² Άρχ. Ζαχαρία Ζάχαρου, *Το χάραγμα του Χριστού στην καρδιά του ανθρώπου*, έκδ. Ί. Μονής Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Άγγλίας 2015, σ. 135.

ζωή καὶ στήν πνευματικὴ ἐλευθερία. Δὲν ὀδηγοῦμε τοὺς ἀνθρώπους ποὺ μᾶς ἐμπιστεύονται στὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ στήν πηγὴ ὅλων τῶν χαρισμάτων, στὸν Χριστό.